

Juni 2007

Etablering af udstillingen om industrisamfundets kulturhistorie i Brede Værk

(1) Udstillingen – idé, størrelse mm

Vision

Et enestående fabrikssamfund, som giver et levende indblik i industrisamfundets kulturhistorie

Mission

Brede Værk vil fortælle om væsentlige træk i den danske industrikultur, som den har præget det 19. og 20. århundredes Danmark.

Over en periode af 4 år vil Nationalmuseets opbygge udstillinger og aktiviteter i Brede som samlet set skal udgøre et nyt museumskoncept, der ikke alene rummer udstillinger men også giver publikum mulighed for at indgå i en række aktiviteter, der skal levendegøre de seneste 150 års kulturhistorie.

Med fabrikssamfundet som omdrejningspunkt formidles industrisamfundets kulturhistorie i et af de bedst bevarede danske industrimiljøer: Brede Værk ved Mølleåen – industriens vugge.

Filosofien bag udstillinger og aktiviteter vil være, at publikum får mulighed for at konstruere deres egne fortællinger om det moderne Danmark i mødet med de mange forskellige opstillinger, aktiviteter og fremstillinger, som udstillingerne vil rumme. Publikum skal animeres til at undersøge og udforske teknologi- og kulturhistorie i perioden 1850'erne til nutiden og de mange forskellige opstillinger og aktiviteter skal appellere til såvel børn som voksne. I Brede vil publikum kunne komme videre frem i historien og foretage en "rejse" fra den tidlige industrialisering til det moderne Danmark, med særlig fokus på teknologihistorie og industrisamfund.

Levendegørelse er et nøglebegreb – men levendegørelse skal forstås bredt, som en formidling, der aktiverer, engagerer og involverer de besøgende, og som ikke mindst appellerer til familier, børn og unge, samt giver skoleklasser mulighed for at kombinere undervisningen i matematik og fysik med udflugter "ind i" teknologihistorien. En af målsætningerne bag museet på Brede Værk er netop at etablere sammenhæng mellem kultur, teknik og historie så den tekniske udvikling erkendes som en af de grundlæggende forudsætninger for nutidens velstand, velfærd og demokratiske styreform.

- Brede Værk - Museum for industrikultur skal bl.a. arbejde med følgende temaer:
- Industrialismens forudsætninger i økonomi, teknik og natur
- De særlige træk ved den industrielle produktionsform
- Forholdet mellem medarbejdere og fabriksejere
- Industriens arbejdskultur og medarbejdernes hverdagsliv
- Industriprodukternes betydning for danskernes hverdag
- Danmark som led i en global økonomi under stadig forandring

Baggrund

Brede Værk i Lyngby er et historisk industrisamfund med en velbevaret bygningsmasse, der omfatter såvel industribygninger som tilhørende fabrikantbolig, værkmeesterboliger, arbejderboliger, gartneri, spisehus, skole, asyl, butik m.m.

Som industrisamfund udgør Brede et mikrokosmos, der kan danne udgangspunkt for en generel fortælling om mange af industrisamfundets elementer og relationer såvel i relation til produktion og arbejdsliv som til hele hverdagslivet: familie, fritid, forbrug, organisering m.m. Udgangspunktet for formidlingen vil være Brede og Brede Værks historie. Den industrielle tekstilproduktion bliver derfor omdrejningspunktet i en fortælling, som på denne baggrund udfoldes til en beskrivelse af industrisamfundet i bred forstand.

Formidlingsformer

De virkemidler, som vil indgå i de kommende udstillinger, aktiviteter og attraktioner og anden formidling, vil være:

En integration af lyd, lys, video og interaktive medier i udstillingerne vil fungere som redskaber til levendegørelse af såvel konkrete arbejdsprocesser som abstrakte begreber.

Udstillinger. Projektet satser primært på at opbygge og udbygge en række permanente udstillinger, som levendegøres gennem vekslende aktiviteter i laboratorium, arbejdende værksteder og ture ud i industrilandskabet. Variation vil være et kodeord, og udstillingsformatet skal klart opleves som forskelligt fra Nationalmuseets andre udstillingssteder. Formsproget skal være sammenhængende for hele udstillingen, samtidig med at det i sin form og stemning målrettes de forskellige temaer. Der skal være gode muligheder for såvel voksne som børn for at komme tæt på genstande og maskiner.

Teknik & Kultur. Med inspiration fra nutidens science-centre indrettes *Teknik og Kultur* som et laboratorium, hvor det vil være muligt at afprøve en række processer af relevans for den industrielle produktion. Her tænkes på opstillinger, der visualiserer forskellige energi- og produktionsformer.

Arbejdende maskiner. Selv om hovedparten af de opstillede maskiner vil være udstillingsgenstande vil nogle af dem kunne køre. Det gælder fx en nyerhvervet dampmaskine og enkelte af tekstilmaskinerne.

Åbne værksteder. Publikum inviteres ind "bag kulisserne" - i værkstederne på Bevaringsafdelingen og i et arbejdende tekstilværksted.

Industrilandskabet. I et samarbejde med naturvejledere i Københavns amt åbnes industrilandskabet og dets dynamik op for publikum, fx gennem guidede ture ud i Mølleåens industrilandskab.

Udstillinger og Aktiviteter

Bygningerne i Brede har forskellig karakter, og lægger dermed naturligt op til forskellige former for anvendelse.

Fælles for udstillingerne i Brede-området er fokus på industrien og industrisamfundet herunder hvorledes hele industriens produktionsmåde og tankegang kom til at gennemsyre vores verdensbillede. Uanset om man arbejdede i industrien eller ej, var det industriens tid og arbejdstakt, der blev gældende for det øvrige samfund. For at lade de besøgende komme tæt på tidsbegreb og arbejdstempo vil de selv blive "indskrevet" i arbejdsstyrken og hver få et nr. og et hulkort (billet), som skal stemples hver gang de kommer til en ny udstilling/attraktion. Ved besøgets afslutning kan "arbejdsdagens" indsats så aflæses på hulkortet/billetten.

De forskellige udstillinger og aktiviteter relaterer sig til hinanden, således at den overordnede rammefortælling om industrisamfundet præsenteres i udstillingen *Industrisamfundets kulturhistorie*, mens udstillingerne: *På Arbejde* og *Teknik & Kultur* uddyber forskellige aspekter af produktionsforhold og hverdagsliv under industrialismen.

I. Industrisamfundets kulturhistorie

Samlet udstillingsareal: 550 m² [Bygn. 2, 1.sal]

Temaer

1) Industrialismens rødder

Udstillingen dokumenterer hvorledes den nødvendige teknologi blev tilvejebragt og hvilke krav dette stillede til uddannelse og viden. Den nødvendige kapital måtte fremskaffes og investeres og arbejdskraften rekrutteres. Men først og fremmest stillede den nye produktionsform krav om en anden måde at tænke på og at organisere tiden - og produktionen - på. Inspiration, ideer og viden måtte i stor udstrækning importeres fra udlandet, fra England og Tyskland. Den skolede arbejdskraft, som kunne opstille og betjene maskinerne, blev rekrutteret fra alle egne af landet.

2) Strømme

- den industrielle fabrik er et knudepunkt i en global strøm af råstoffer, viden, kapital, arbejdskraft og varer. Brede bygger desuden på en helt konkret strøm: Mølleåen - som løber direkte under dette afsnit af udstillingen. Der gives eksempler på, hvorledes disse strømme har formet sig fra den tidlige industri frem til den sen-industrielle periode. Denne del af udstillingen giver gode muligheder for at sætte de danske forhold ind i et europæisk og globalt perspektiv, bl.a. med reference til de råstoffer som måtte importeres.

3) Fabrikkerne

- om den industrielle produktionsform: fra håndværk til industri, fabriksorganisering, arbejdsdeling, rationalisering. Gennem en kombination af modeller og scener, der illustrerer en række forskellige arbejdssituationer, gives indblik i de meget forskellige arbejdsprocesser, som fabrikken kan omfatte fra de håndværksmæssige arbejdsmetoder i værkstedet til samlebåndets krav om præcision og indarbejdede rutiner.

Lokalet skal være præget af fabrikkens æstetik - de groft kalkede vægge, drivremme, der forbinder maskinerne med den centrale drivkraft: dampmaskinen, ordensreglementer, ure lysstofrør etc.

4) Menneskene

- om arbejdere og ledelse og forskellige livsformer, om arbejderbevægelsen, om hverdagen og reproduktionen. Med udgangspunkt i de mange livshistorier, som Nationalmuseet allerede har indsamlet fortælles om konkrete menneskers erfaringer fra en række forskellige arbejdspladser. Livshistorierne vil omfatte perioden 1880 helt frem til år 2000.

5) Industrisamfundet

- om hvordan industriens normer - planlægning, rationalitet og disciplin - præger industrisamfundet, om velfærdsstaten som bygges på industrisamfundets basis og om nutids- og fremtidsperspektiver. I denne del af udstillingen bredes blikket ud til hele landet. Hvad var det for et samfund, som industrialiseringen skabte? Et af de forhold der klart vil springe i øjnene er den radikalt ændrede infrastruktur med vejanlæg, broer, vand- og elforsyning etc. De lokalt forankrede institutioner forsvinder i stigende udstrækning under konkurrencen fra de landsdækkende eller globale institutioner og forsyningslinjer.

6) Farvel til industrisamfundet?

– i den sidste del af det 20. århundrede er meget af fremstillingsindustrien flyttet fra Danmark til andre lande. Det gælder ikke mindst tekstilindustrien. Med eksempler fra dagens arbejdsliv i Danmark, og fra de lande hvor den danske tekstilindustri er flyttet hen, opfordres publikum til at overveje om vi er på vej ud af industrisamfundet – nationalt og globalt – og hvor vi i givet fald er på vej hen....

II. På Arbejde - produktion og arbejdsliv i tekstilindustrien

Udstillingsareal: 550 m² [Bygn 4]

Fra introduktionsområdet er der mod nord adgang til bygning 4 (B4) Her etableres *På arbejde* - en udstilling om produktion og arbejdsliv specielt med fokus på tekstilindustrien.

Udstillingens overordnede tema er industriarbejdet. Den skal gennem eksempler formidle såvel et konkret industriarbejde – klædeproduktion – som de sociale relationer og kulturelle normer og værdier, som karakteriserer det. Udstillingen er en fortælling om industriarbejdet som et historisk højdepunkt af menneskelig opfindsomhed, skaberkraft og udholdenhed. Den er en hyldest til de der arbejdede – og arbejder – i industrien. Men den er ikke ukritisk og heroiserende – tværtimod præsenterer den også industriarbejdets problematiske sider og dets iboende konflikter.

Udstillingens første rum er introduktion til det overordnede tema: industriarbejdet. Man træder ind i et forholdsvis mørkt rum – belysningen er som ved dagry. På den modsatte væg aner man konturerne af et fabrikskompleks. Midt i er en stor port. Gennem porten træder man ind i fabrikshallen. Hallen er opdelt med skillevægge i forskellig højde og små rum i det store rum – indtrykket er mangfoldighed, men løfter man blikket får man et tydeligt indtryk af at hallen er meget stor. Cementgulvet, de rå vægge, de fritliggende installationer, tagkonstruktionen – alt signalerer industri.

I hallen bevæger man sig rundt mellem en række tableauer. De fleste tableauer er en arbejdsplads – spinderiet, væveriet, værkførerkontoret – mens andre er ”steder” som pausehjørnet, opslag om fodboldklubben og sangforeningen. Endelig er der nogle få, som er ”situationer”, f.eks. en strejke. Hvert tableau fortæller en konkret historie om at spinde, væve, være mester osv., men også om hver sit mere overordnede tema, som f.eks. arbejdsdisciplin, arbejdsglæde, forholdet mellem arbejdere og mestre, etc.

Ved en række tableauer findes der ”stempelure”. Når man stikker sit medbragte stempelkort heri, toner en legemsstor skikkelse frem som videoprojektion, og fortæller ”sin” historie om tableauets tema. Der er ingen egentlige tekster. Men ved de fleste tableauer findes en trykfølsom fladskærm, hvor man kan læse dels en tematekst, dels en kort tekst om de vigtigste genstande. Andre steder kan der være ”indlejrede” tekster - som f.eks. opslag, løbesedler, etc.

Der arbejdes med i alt 15 udstillingstemaer som hver dels belyser en konkret arbejdsproces, dels perspektiverer centrale problemstillinger i industrien som uddannelse, arbejde contra fritid, arbejdsnedlæggelse, tillidsmandssystemet etc.:

- Introrum
- Uldvask
- Kartning, rationalisering
- Spinding
- Fagforeningen
- Maskinvævning - faglig stolthed
- Nopning / tillidsmand
- Mester / uddannelse
- Ruening / arbejdsmiljø
- Pausehjørnet

- Arbejde og fritid
- Direktionen
- Konflikt
- Tørring
- Farvel
- "Afslutning"

Udstilling slutter med garderoben/kantinen. Denne er hævet op i første sals højde på stålbjælker, og indrettet med kantine møbler, garderober og en drikkeautomat. Fra kantinen kan man, for første gang, overskue fabriksgulvet og dermed alle tableauer i deres helhed. Her kan man puste ud og samle op på sine indtryk. De videbegærlige har mulighed for at kigge i fremlagte bøger om tekstilarbejdet – og i garderoberne, hvor nogle af de virkelige tekstilarbejdere og funktionærer, hvis erindringer ligger til grund for videoprojektionerne præsenteres.

III. Teknik og kultur – et laboratorium for industrikultur

Udstillingsareal: 300 m²

I stueetagen i bygning 6, med indgang fra bygning 4, indrettes Teknik & Kultur - et laboratorium, som med en blanding af enkelte, markante kulturhistoriske genstande, hands-on opstillinger og IT formidler en række pointer om forbindelsen mellem naturvidenskab, teknologihistorie og kulturhistorie.

En del af opstillingerne vil fortrinsvis bestå af computeranimationer, mens andre vil være udbyggede med kopier af originale genstande. Enkelte originale genstande vil indgå som stemningsskabende indslag.

Teknik & Kultur har fokus på produktet - det, der er kernen i den lange proces af udvinding, raffinering, manipulation, menneskelig intervention, planlægning, oplagring, transportering, salg, brug og kassation som følge af den industrielle produktion. I det traditionelle håndværk kunne en person overskue størstedelen eller hele denne proces, men i industriens produktion er den uoverskuelig og uigennemsigtig, nedbrudt og rationaliseret som den er i en række delprocesser, der i sig selv er komplicerede. Formålet er at hele systemet skal producere store mængder af det som efterspørges, til så lav pris som muligt. Konsekvensen af dette problem nødvendiggør udviklingen helt nye begreber og en radikal ny forståelse af allerede eksisterende: kontrol, logistik, reglement, kontrakt, tempo, præcision, standardisering

Udstillingens pointe er industrialiseringen var en langsom revolution - at der ikke var een faktor, der ændrede samfundet så radikalt, men en kompleks sammenstilling af mange faktorer og afledte faktorer, der påvirkede markedet, hverdagslivet, bygningerne, miljøet osv. Samtidig er det en vigtig målsætning, at alle elementer i udstillingen kan forstås og bruges separat og i forskellige kombinationer. Denne pointe knytter an til et andet særtræk ved industrialiseringen - eller den industrielle vision - om at alle enkeltelementer er udskiftelige med andre, hvad enten det er reservedele til en motorcykel eller mennesker ved et transportbånd. Dette særtræk skal vi problematisere her og andre steder, men selv udstillingens grundplan giver anledning til at tale om denne vision eller drøm.

Temaer

- Energi og Råstoffer,
- Produktion og kraftoverførsel,
- Emballage,
- Distribution og Infrastruktur,
- Forbrug,
- Affald

Opstilling: interaktive elementer underordnet de enkelte temaer, f.eks. et samlebånd
Genstande: originale genstande fra museets samlinger eller lån.

Aktiviteter

Arbejdende tekstilværksted

Formidlingen af tekstilindustriens historiske produktionsformer og produkter suppleres med tekstilproduktion på ældre tekstilmaskiner. En sådan produktion giver mulighed for en formidling, som taler til sanserne i højere grad end de stillestående maskiner, og er erfaringsmæssigt meget populær blandt publikum. Tekstiler fremstillet på stedet vil desuden være en velegnet vare i museumsbutikken.

Til gengæld stiller denne formidlingsform store praktiske krav, bl.a. om maskiner som er i driftsklar stand og uddannet personale til betjeningen.

Nye attraktioner

En arbejderbolig

I den nordre del af bygning 20 (den gule længe) indrettes et arbejderhjem fra 1950erne med det originale interiør. Der foreligger en færdigt udarbejdede plan for arbejderboligens rekonstruktion. Areal ca.40 m².

Formidling af industrilandskabet.

Områdets øvrige bygninger, parkanlæg m.v. formidles gennem skiltning, som ud over de særlige bygningshistoriske træk også fortæller om det liv, som har fundet sted inde i bygningerne.

Øvrige data

Udstillingen opbygges i lokaler, hvor knap halvdelen allerede er istandsat til udstillingsbrug, ligesom publikumsarealer (inkl biograf, undervisningslokaler og toiletter) allerede forefindes. I den øvrige bygningsmasse forestår væsentlige bygningsistandsættelser inden denne kan indrettes til udstilling.

Det samlede udstillingsareal er på ca 1.800 kvm.

Pt er budgettet for udstillingsetablering ikke endeligt fastlagt, men det forventes at blive på ca 16 mill dk kr (index-reguleres ikke) eksklusiv interne ressourcer. Dette budget omfatter arkitekthonorar, den fysiske udstillingsopbygning, grafiske elementer, udstillingsbelysning, multimedie-elementer, hands-on, lokal tilslutning af EL og sikring samt alt hvad der yderligere måtte skulle til for at etablere en fuldt færdig udstilling.

Følgende ressourcer fra Nationalmuseet indgår i udstillingsforberedelsen: Museumsinspektører, konservatorer, internt koordinerende arkitekter, grafiske designere samt rådgivere inden for sikring, EL og AV.

(2) Organisering af udstillingsarbejdet

Museets udstillingsorganisation

En tværgående styregruppe ”Styregruppen 2006-9” er ansvarlig for de overordnede beslutninger i hele forløbet herunder koordinering af budgetter, tidsplaner, ressourcer, indholds- og designkoncepter samt information om fremdrift. Museumschefen for afdelingen Forsknings- og Formidlingsafdelingen er formand for denne styregruppe.

En række selvstændigt fungerende arbejdsgrupper refererende til styregruppen er nedsat inden for følgende områder: Temagrupper (ideoplæg og genstande), bygningsstandsættelse og udstillingsopbygning, transport og logistik (genstande), undervisning og aktiviteter, PR og markedsføring, samt to tværgående grupper vedrørende grafisk design og digitale produktioner (multimedie i udstilling, digitalt katalog, website mm)

Bygningsstandsættelsen forestås af Kongelig Bygningsinspektør arkitekt maa Johan Fogh, som vil være en nær samarbejdspartner for totalrådgiveren. En konsulent inden for multimedie og hands-on-elementer forventes også tilknyttet.

(3) Omfang af rådgivers opgave

Opgavens faser

- Konceptudvikling for formsprog og design
- Projektering
- Udstillingsopbygning

Konceptudvikling for formsprog og design

Opgaven indebærer at oversætte en indholdsmæssig problemstilling til et designmæssigt udtryk. Et formsprog skal skabes som gennem rummeligt, estetisk og kunstnerisk udtryk giver den besøgende en helhedsoplevelse, hvor formsproget fremhæver, forstærker og formidler indholdet.

Opgaven omfatter, at i tæt samarbejde med styregruppen og øvrige arbejdsgrupper, at udvikle udstillingens design og arkitektur, inklusiv multimedie, hands-on, lyssætning og grafisk design til et færdigt koncept, som skal ligge til grund for projektering.

Projektering

Projekteringen omfatter følgende ud fra udarbejdet koncept:

- At udarbejde arbejdstegninger
- Omsætte det fastlagte design til for udstillingsproduktionen hensigtsmæssige komponenter
- Udarbejde omkostningsberegninger og sammen med styregruppen fastlægge udstillingens produktionsomkostninger
- Indhente tilbud på indkøb af de for udstillingens gennemførelse nødvendige ydelser

Udstillingsopbygning

Opgaven omfatter:

- Projekt- og byggeledelse af udstillingsopbygningen omfattende styring og koordinering af byggeprocessen fra koncept til færdig udstilling
- Udarbejdelse af tidsplan for udstillingsopbygning inklusiv alle der til hørende delelementer
- Ud fra fastlagt budget og tidsplan at udbyde relevante ydelser således, at disse leveres til rette tid med foreskrevet design, funktion, kvalitet og miljøkrav og i relevante tilfælde testprøve inden da

Det påhviler totalrådgiveren at udarbejde udbudsmateriale, vurdere udbud, foreslå leverandører samt anvende rammeaftaler, hvor sådanne forefindes.

Alle udbud gennemføres i byherrens navn.

Budgetstyring

Totalrådgiveren har ansvaret for at styre økonomien inden for det afsatte budget. Inden for økonomistyringen indgår at foreslå og projektere de forandringer, som kræves for at holde projektet inden for det afsatte budget, som at foretage beregninger af de økonomiske konsekvenser ved evt alternativer.

Evt omfordelinger inden for det samlede udstillingsbudget vedtages af styregruppen.

Møder

Totalrådgiveren deltager i det for udstillingens gennemførelse nødvendige antal møder i styregruppen og relevante arbejdsgrupper.

Månedlige møder vil blive afholdt i Bygnings- og Udstillingsgruppen. Der ud over vil der blive holdt bilaterale møder med relevante faggrupper.

(4) Overordnet tidsplan

Dispositionsforslag forventes opstartet i sommeren 2007.

Udstillingsafsnittene færdiggøres i forskudte faser jævnt før rammetidsplanen. Den komplette udstilling skal inklusiv genstandsmontering være færdig primo maj 2009.